

Zitting 1980–1981

16 503

Voorzieningen inzake de loonvorming in 1981 en overleg over werkgelegenheid

Nr. 4

VERSLAG

Vastgesteld 4 december 1980

De vaste Commissie voor Sociale Zaken¹ heeft de eer als volgt verslag uit te brengen over de in haar midden naar aanleiding van dit wetsontwerp gestelde vragen en gemaakte opmerkingen.

Zij acht de plenaire behandeling van dit wetsontwerp voldoende voorbereid als de Regering op deze vragen en opmerkingen zal hebben geantwoord.

Inleiding en achtergronden

De leden van de P.v.d.A.-fractie constateerden dat de Regering in dit wetsontwerp bijzonder ver gaat in het vragen van bevoegdheden om in arbeidsvoorwaarden in te grijpen, maar daarentegen merkwaardig voorzichtig is met het aan werkgevers opleggen van een verplichting tot overleg over de besteding van het resultaat van de opgelegde loonmatiging.

Deze leden wezen er vervolgens op dat de in de memorie van toelichting tot uitdrukking gebrachte teleurstelling over het ontbreken van overeenstemming tussen werkgevers- en werknemersorganisaties over omvang en vorm van de gewenste inkomensmatiging, voorkomen had kunnen worden als de Regering niet zo hardnekkig was blijven vasthouden aan het Bestekbeleid. Het is dat beleid van alleen bezuinigen en matigen zonder een gericht gebruik van de resultaten daarvan, dat het onmogelijk maakt tot overeenstemming te komen met de werknemers en hun organisaties. Als tweede oorzaak van het mislukken van het overleg over de gewenste matiging wezen deze leden op de weigering van de Regering om zelf bij te dragen tot een aanvaardbare lastenverdeling over de verschillende inkomenscategorieën. Dat blijkt uit het voornemen om zelfs de minima niet buiten schot te laten, uit de algemene korting op de prijscompensatie en vakantietoeslag zonder differentiatie naar inkomensniveau en uit het ontbreken van enige nieuwe maatregel tot matiging van andere dan werknemers-inkomens. In dit verband informeerden zij naar het aangekondigde spoedwetsontwerp tot wijziging van de Prijzenwet ter beheersing van de inkomens van de beoefenaars van de vrije beroepen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie benadrukten nog eens het met de Regering (en de kamermeerderheid) eens te zijn dat de slechte economische situatie dwingt tot beperking van de loonsomstijging. Zij distantiëerden zich echter van de opmerkingen in de memorie van toelichting waarin de nood-

¹ Samenstelling: Bakker (CPN), Nijpels (D'66), Hermesen (CDA), voorzitter, Van Dis (SGP), Van Dam (CDA), Keja (VVD), Van Zeil (CDA), Poppe (PvdA), ondervoorzitter, Hartmeijer (PvdA), Van der Doef (PvdA), Weijers (CDA), Meijer (PvdA), Knol (PvdA), Beckers-de Bruijn (PPR), Nijpels (VVD), De Hamer (PvdA), Moor (PvdA), De Voogd (VVD), De Korte (VVD), Bakker (CDA), Gerritse (CDA), Buikema (CDA), Toussaint (PvdA)

zaak tot loonmatiging wordt gebruikt als argument voor juist de door de Regering aangekondigde maatregelen waarbij dan bovendien wordt gewezen op de recente snelle stijging van het aantal werklozen en de (ook voor deze leden geldende) prioriteit voor het stoppen van de afbraak der werkgelegenheid. Voor wat betreft hun eerste bezwaar wezen zij op de mogelijkheid om nagenoeg dezelfde loonsombepaling te realiseren op een sociaal veel aanvaardbaarder manier. Dat wil zeggen zonder dat de koopkracht van de minima wordt aangetast maar de hoogste inkomens daarentegen een grotere bijdrage leveren. Voor wat betreft het tweede punt zouden zij allereerst nader gegevens willen ontvangen die aannemelijk maken dat de recente snelle stijging van het aantal werklozen inderdaad terug te voeren is op de hoogte van de loonkosten in de betrokken ondernemingen. En dat dan blijkbaar ondanks de geldende loonmaatregel, die de loonkosten relatief doet dalen. Bovendien vroegen deze leden de Regering of het niet veel verstandiger is om eerlijk uit te komen voor het feit dat loonmatiging niet in de eerste plaats wordt nagestreefd vanwege het (volgens vele dubieuze) effect op de werkgelegenheid, maar vooral vanwege de noodzaak de collectieve lasten te beperken, die voortvloeien uit een stijging van de werkloosheid waar de Regering overigens weinig structureels tegen doet.

De leden van de C.D.A.-fractie zeiden niet met vreugde van de voorliggende voorstellen te hebben kennis genomen. Zij hadden immers verwacht dat de sociale partners, mede op grond van de door hen gedane uitspraken in de Kamer, samen met de Regering tot een gemeenschappelijke aanpak zouden zijn gekomen; zeker in een tijdsgewricht waarin dagelijks mensen werkloos worden of met werkloosheid worden bedreigd. Zij betreurden dat het kabinet op het punt van de inkomensmatiging niet met alle sociale partners tot overeenstemming is kunnen komen en deswege terug moet vallen op het opleggen van een aantal maatregelen. Hen bekreep het gevoel dat in schralere tijden het bereiken van gemeenschappelijkheid kennelijk moeilijker wordt, waardoor op den duur het gevaar ontstaat dat de huidige koppelingen tussen actieven en niet-actieven niet meer te handhaven zullen zijn. Ook dat stelden zij niet met vreugde. Een en ander maakt een bezinning op uitgangspunten en procedures noodzakelijk, aldus deze leden. Zou de Minister van Sociale Zaken, die toch de theorie en praktijk van overleg en het vinden van consensus ervaren heeft, een beschouwing willen geven hoe in de toekomst beter gehandeld zou kunnen worden? Dat de verandering van de politieke kleur van een kabinet daarvoor simpelweg de oplossing zou zijn, zoals sommigen suggereerden, ging er bij deze leden nog steeds niet in.

Deze leden constateerden tot hun genoegen dat de Regering ondanks het ontbreken van een afdoende wettelijk instrumentarium, een uiterste poging doet alle inkomens te bereiken, uiteraard in het licht van het adagium dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dienen te dragen. In het verleden viel bij dit soort operaties te veel de nadruk op uitsluitend de c.a.o.-lonen.

Overigens stelden deze leden dat opnieuw het gevaar dreigt dat de discussie in ons land over de werkgelegenheid ten onder gaat in een cijferbrij en woordgymnastiek rondom inkomens en koopkracht. Zij betreurden dat zeer en uit dien hoofde hadden zij in beginsel waardering voor de voorstellen tot ondersteunende wetgeving ter bevordering van het overleg daarover, zoals die zowel in dit wetsontwerp als in het initiatief voorstel van het lid Van der Doef (16482) zijn gedaan. Wel tekenden zij met tevredenheid aan dat de sociale partners – zulks in tegenstelling tot het vorig jaar – wel in bespreking zijn gebleven rondom vraagstukken van werkgelegenheid en arbeidsmarkt. Later in dit verslag zouden deze leden uitvoeriger op de werkgelegenheid en het werkgelegenheidsoverleg terugkomen.

De leden van de V.V.D.-fractie constateerden dat het kabinet tot een minder vergaande loonsommatiging heeft besloten dat door de meerderheid van de Kamer, waartoe ook deze leden behoorden, is bepleit. Graag zouden zij nader toegelicht zien waarom uiteindelijk besloten is tot een matiging met 2,5% en niet met 3 à 4%, zoals door genoemde meerderheid was voorgesteld.

Deze leden vroegen vervolgens naar de uiteindelijk te realiseren loonsomstijging bij de voorgestelde generieke korting van 2,5% op de prijscompensatie en de vakantietoeslag op basis van de jongste gegevens met betrekking tot de kosten van levensonderhoud in 1980 en daarmee voor 1981. Met hoeveel verschilt de nieuwe geraamde loonsomstijging voor 1981 met de oorspronkelijke (dat wil zeggen MEV 1981) van 8%? Met welke mutaties voor overloop, sociale lasten, prijscompensaties, (selectief) initieel en incidenteel wordt gerekend? Wat wordt bij de nieuwe loonsomraming de arbeidsinkomensquote in 1981?

Voorts vroegen deze leden op welke wijze en wanneer het kabinet denkt te beginnen met de noodzakelijke geachte, fundamentele bestudering van het vraagstuk van de schoning van de prijscompensatie voor ruilvoetverliezen.

Ten slotte vroegen de hier aan het woord zijnde leden in deze paragraaf wat de nieuwste raming is voor het werkloosheidsniveau in eind december. Wat is het daarop aansluitende nieuwe gemiddelde voor 1981?

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen zich allereerst af of wel van een behoorlijke behandeling van de voorgestelde wettelijke maatregelen sprake kan zijn nu in de korte spanne tijds van hooguit veertien dagen de schriftelijke en mondelinge behandeling moet plaatsvinden. Zij waren gewend om in het kader van het dekkingsplan dan wel belastingplan rekening te houden met een korte behandelingstijd. Wat nu gepresteerd moet worden vonden zij echter onverantwoord. Wordt op deze manier het gezamenlijk overleg met de volksvertegenwoordiging niet tot een paskwil gemaakt? Ook vroegen zij zich af of de Minister niet zelf de oorzaak is van de rommelige en onvolkomen manier waarop het beleid is en wordt gestalte gegeven. Is hij niet te idealistisch geweest in zijn verwachtingen omtrent de mate van bereidheid tot medewerking? Zij slaakten de verzuchting, hoezeer zij ook belang hechten aan goed overleg, dat de gevolgde weg een uitholling betekent van de parlementaire democratie, omdat de tijd dit jaar eigenlijk te kort is voor een enigszins redelijke behandeling en een behoorlijke afweging.

Uit dien hoofde vonden deze leden de andere benadering, die de Regering in het kader van het arbeidsvoorwaardenoverleg dit jaar gekozen heeft, niet bepaald geslaagd. Heeft de Regering wel voldoende besef van haar unieke positie die het nodig maakt dat zij het voortouw neemt? Wordt door het sterk benadrukken van de participatiemaatschappij niet gekozen voor een maatschappij waar als het ware ieders woord wet moet zijn? Deze leden moesten onwillekeurig denken aan het staande gezegde uit het boek der Richteren: «Er was in die dagen geen Koning in Israël, een ieder deed wat goed was in zijn ogen». Zij verwezen daarbij tevens naar de desastreuze gevolgen die dat had voor het wel en wee van de samenleving in die tijd. Een schip op het strand is een baken in zee. Zij vroegen dan ook voor het vervolg meer daadkracht te tonen en de eigen koers vroegtijdig en duidelijk uit te zetten.

Deze leden hadden uit de memorie van toelichting enigszins gelezen, verbaasd, dat het kabinet het ten zeerste betreurt dat door de eerder aangeduide verschillen van inzicht ten aanzien van de omvang van en de wijze waarop loonmatiging moet plaatsvinden, geen consensus in de zin van de kabinetsvoorstellen kon worden bereikt. Zij waren van oordeel dat hier het «na u»-principe, dat in feite op groepsbelang is gebaseerd, de doorslag heeft gegeven. In zo'n situatie kan weinig worden begonnen met overleg, het zoeken van het algemeen belang ten koste van het eigenbelang, hoe zeer dit ook te betreuren is. Is er ook geen vergelijking te trekken met andere terreinen in het leven om te laten zien dat slechts met vaste, om niet te spreken harde, hand tot een enigszins redelijk resultaat kan worden gekomen?

In de miljoenennota en ook in de brief van 19 november (16 401, nr. 9) heeft de Regering een duidelijke uiteenzetting gegeven van de beroerde financieel-economische situatie. Deze leden onderstreepten dat die situatie diepe bezorgdheid oproept; gevolg met name van het feit dat sinds jaar en dag meer uitgegeven werd dan verdiend was. De noodzaak van een beleid van

loonmatiging volmondig erkennend – dat heeft ook te maken met het mogelijk herstel van de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven – meenden zij dat het geheel van maatregelen zoals dat het kabinet voor ogen staat van te geringe omvang is. Moet niet drastischer worden ingegrepen, ook in de collectieve sector? Zij waren beducht dat anders het schip van staat – eigenlijk van de gehele samenleving – regelrecht koers zet naar de situatie dat de wal het schip keert. Zagen zij het juist dat in die situatie èn de collectieve sector èn de loonsector het zwaarste zouden moeten inleveren? In dit verband vroegen deze leden naar de relatieve ontwikkeling van de aandelen in het nationale inkomen (wat wij met elkaar verdienen) van de verschillende sectoren (collectieve sector, bedrijven en particulieren) over de laatste 10 jaar. Zijn voorts de reeds ingezette pogingen tot ombuigingen in de collectieve sector te rangschikken onder rooien dan wel snoeien, naar de uitleg van prof. Boorsma, en kan ter zake een verdeling van de reeds bereikte en nog te bereiken resultaten worden gegeven? In dat kader vonden deze leden de f 1 mld. extra verhoging van het financieringstekort een griezelige zaak. Het financieringstekort is toch al haast onaanvaardbaar hoog, zo stelden zij, zeker gezien het gegeven dat voorlopig althans van economische groei van enige betekenis geen sprake zal zijn.

De hier aan het woord zijnde leden wezen er vervolgens op dat het stug vasthouden aan koopkrachthandhaving – in dat verband wezen zij op de starre houding van de Voedingsbond FNV – en aan verkregen rechten (prijscompensatie, de koppeling e.d.) niet bepaald het klimaat schept dat nodig is om in gezamenlijkheid van alle betrokkenen te komen tot het nemen van pijnlijke maatregelen op korte termijn, ten einde een betere uitgangspositie te scheppen voor het opvangen van de ongetwijfeld enorme problemen die de komende jaren te wachten staan. Het NCW sprak reeds van 10 jaar inleveren. Hoe ziet de Regering daar tegenaan?

De Regering mikt op 2 $\frac{1}{2}$ % loonmatiging, dat is minder dan door een kamermeerderheid is gevraagd. Deze leden herinnerden eraan dat ook van hun kant meermalen is gepleit voor een – strikt eenmalige – verlaging ineens van alle (loon)inkomens, van gemiddeld 4 à 5 %, vergezeld van geëigende maatregelen om de gevolgen daarvan voor de minst draagkrachtigen zoveel mogelijk op te vangen. Voorts zou gericht gewerkt moeten worden aan het oplossen van de knelpunten op de arbeidsmarkt en het scheppen en behouden van werkgelegenheid. Uiteraard zal hier ook het draagkrachtprincipe volledig moeten meespelen. Het zou van werkelijke moed getuigen wanneer tot zo'n ingreep zou kunnen worden overgegaan. Kunnen de bewindslieden – zij het globaal – aangeven welke financiële en andere resultaten een dergelijke werkelijke doorbreking van de spiraalwerking, die wij al zo lang kennen, zou kunnen opleveren (potentiële verbetering financieringstekort, invloed op de sector van de sociale voorzieningen)? In dit verband vroegen deze leden ook of het voorts niet dringend tijd wordt het automatisme in de prijscompensatie en ook alle koppelingen tussen lonen en inkomsten eens op hun merites te bezien. Zij hadden het vermoeden dat juist dit soort instituties de oplossing sterk vertraagden.

Het moge duidelijk zijn, besloten deze leden, dat zij de voorstellen van de Regering onvoldoende vonden. Omdat de voorstellen wel aanzet zijn in de juiste richting, konden zij echter moeilijk anders dan de Regering daarin niet te dwarsbomen. Zij herhaalden echter dat naar hun indruk diepergaande ingrepen onvermijdelijk zullen zijn om een verantwoord beleid op langere termijn mogelijk te maken. In dit verband leek hun de door de Kamer zelf voorgestelde matiging van 4 % een beter antwoord op de noden van land en volk dan het mengsel dat het kabinet heeft samengesteld.

De leden van de C.P.N.-fractie constateerden dat het streven van het kabinet erop gericht is geweest een matiging van de loonsomstijging tot stand te brengen op basis van de overeenstemming met de sociale partners dat «aan loonmatiging niet valt te ontkomen». Inmiddels heeft zich bij tenminste één van de sociale partners, de werknemers, een krachtige beweging ontwik-

keld, die ingaat tegen deze opvatting van de Regering en de woordvoerders van de sociale partners maar daarentegen stelt dat loonmatiging niet alleen slecht is voor de koopkracht van de mensen maar ook slecht is voor de Nederlandse economie. De discussie binnen de vakbeweging hierover is nog in volle gang. Zijn de bewindslieden niet van mening dat de woordvoerders van de vakbeweging hier op zijn minst voorbarig zijn geweest in hun oordeel omdat dit niet berust op de mening van de meerderheid van de leden van de vakbeweging?

Deze leden wilden er nogmaals met nadruk op wijzen dat ook zij van mening zijn dat loonmatiging – en de als gevolg daarvan optredende daling van koopkracht – grote nadelige gevolgen zal hebben voor de ontwikkeling van de economie en de bestrijding van de werkloosheid. Zij hebben daartoe andere wegen aangegeven in hun Werkprogram voor 1981 en volgende jaren (16 400, nr. 15) en zij constateerden dat de daarin neergelegde opvattingen door steeds meer mensen als juist worden aanvaard.

Het lid van de G.P.V.-fractie betreurde het dat de bewindslieden nu weer incidentele haastwetgeving bij het parlement indienen. Wordt niet de indruk gewekt dat de bewindslieden zoveel prijs stellen op een goede overlegprocedure met de sociale partners dat dit ten koste gaat van een goede en zorgvuldige wetgevende procedure in het parlement?

De voorgestelde wijzigingen van de Wet op de loonvorming en de zakelijke inhoud van de voorgenomen loonmaatregel

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden grote bezwaren tegen de ruime formulering van de bevoegdheid in de artikelen 1 en 3 van het wetsontwerp om lonen en andere arbeidsvoorwaarden «voor verschillende categorieën van werknemers verschillend» vast te stellen. Daarmee wordt de bedoeling van het wetsontwerp, een korting op prijscompensatie en vakantietoeslag, verre overschreden en wordt het mogelijk ook in geheel andere onderdelen van een c.a.o. differentiaties aan te brengen. In dat verband vroegen deze leden wat de betekenis is van de zin in de memorie van toelichting waarin als een voordeel van deze ruime delegatie wordt gesteld dat daarmee een «verscheidenheid in bepalingen zoals rond de korting op de prijscompensatie» in een te treffen maatregel kan worden opgenomen. Bestaan er al voornemens om van die mogelijkheid gebruik te maken? Hoe het ook zij, deze leden verzochten de Regering op dit punt meer rekening te houden met advies van de Raad van State. Het voorstel zou naar hun mening in dien zin herzien moeten worden dat de bevoegdheid tot ingrijpen in c.a.o.'s beperkt blijft tot het aftoppen van prijscompensatie en vakantietoeslag. Daarbij ware echter wel rekening te houden met de ook door de Regering geconstateerde complicatie van de verschillen in prijscompensatiesystemen en met de noodzaak om niet alleen de vakantietoeslag, maar ook andere vergelijkbare eenmalige uitkeringen naar inkomensniveau te differentiëren.

Voor wat betreft de vakantietoeslag vroegen deze leden waarom de Regering niet met een apart wetje is gekomen dat voor meerdere jaren de aftopping regelt omdat – zoals ook al bij de begrotingsdebatten is overwogen – de vakantietoeslagrechten voor een bepaald seizoen over twee kalenderjaren tot stand komen en dus een korting op jaarniveau in de looptijd van het thans voorgestelde wetsontwerp niet mogelijk is.

Het was de leden van de C.D.A.-fractie opgevallen dat de Regering niet de oorspronkelijke tekst van wetontwerp 16 064, zoals die luidde voor de aanneming van het amendement-De Korte c.s. (16 064, nr. 13), opnieuw voorstelt. Voorts was hun opgevallen dat de gevraagde bevoegdheid om de te treffen regelen voor verschillende categorieën van werknemers verschillend vast te stellen op 1 januari 1982 weer zal vervallen. Zij zouden een en ander gaarne nader onderbouwd zien. De gegeven overweging voor de tijdelijkheid stond naar hun oordeel haaks op de opvattingen die de Regering heeft over het aantal schrale jaren dat nog voor ons zou liggen.

Meer waardering hadden deze leden voor de beleidskeuze van de Regering om een loonmaatregel te treffen die zich beperkt tot het terughouden van een deel van de prijscompensatie en de vakantietoeslag, waardoor de onderhandelingsvrijheid zoveel als mogelijk in tact kan blijven. Die keuze getuigt van waardering voor het bereiken van consensus in onze samenleving en de daarbij behorende verantwoordelijkheden. Dit nam echter de zorg van deze leden niet geheel weg. Er zijn immers aanwijzingen uit sommige vakbondskringen die erop duiden dat zij algemene beleid voor hun sector zouden willen doorbreken. Hoe denkt de Regering te opereren wanneer werkgevers en werknemers in bepaalde sectoren tot niet met het algemeen belang strokende afspraken komen?

Met enige teleurstelling hadden deze leden kennis genomen van de voorstellen van de Regering in vergelijking met de door hen bij de algemene politieke beschouwingen uitgesproken opvattingen. De maatregelen die de Regering denkt te nemen zijn van andere aard dan in het verleden. Door diverse sociale partners wordt opgemerkt dat er weer sprake is van «inbreuk» op aangegane overeenkomsten. Heeft de Regering overwogen dat zulks een boemerang-effect in andere tijden teweeg kan brengen, wanneer een partij een afgesloten c.a.o. als een te knellende band zou ervaren, zo wilde deze leden weten. In het bijzonder wordt dit door de sociale partners gesteld ten aanzien van de korting op de vakantietoeslag. Diverse organisaties van werkgevers en werknemers hebben betoogd dat het eenmalige afzien van de prijscompensatie toch van veel incidenteler aard is dan een structurele verlaging van de aanspraken op vakantietoeslag. Natuurlijk sprak het deze leden wel aan dat voor de niet-actieve minima een vakantietoeslag van 7,5% geldt, zodat het terugdringen van de vakantietoeslag van de actieven naar het niveau van de niet-actieven als een vorm van solidariteit zou kunnen gelden.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen zich met de Raad van State af of de voorgestelde delegatie van bevoegdheden aan de Regering, die in het voorgestelde artikel 1 wordt gevraagd, niet zeer ruim, ja te ruim is gesteld. Uit de memorie van toelichting blijkt dat het kabinet het niet alleen mogelijk wil maken de vakantietoeslag te maximeren (waar komt een bedrag van 7,5% van het loonniveau van 2½ maal modaal overigens precies op uit?), maar ook categorieën van werknemers n.l. onderscheiden aan de hand van systemen van prijscompensatie of aan de hand van de bedrijfstak of de c.a.o. die op hen van toepassing is. Kan het kabinet hiermee niet inkomenspolitiek per bedrijfstak c.a.o. gaan bedrijven? Is dat niet het van stal halen van het fameuze artikel 8 van de Wet op de loonvorming? Ziet het kabinet dit wellicht als instrument om bij voorbeeld de Voedingsbond FNV in hun mogelijk te ver gaande initiële looneisen in te nemen? Maar is dat dan wel eigenlijk instrument daartoe? Zou het derhalve niet juister zijn om de gevraagde delegatie te begrenzen tot alleen de vakantietoeslag, zo vroegen deze leden zich af. Zij wezen daarbij nog op het door hun ingediende en aangenomen amendement nr. 13 bij wetsontwerp 16 064, dat juist beoogde om gedetailleerd in te grijpen in het kader van de Wet op de loonvorming te voorkomen.

Het kabinet heeft, vervolgden deze leden, gekozen voor een generieke korting van 2% op de vergoeding voor gestegen prijzen en van 0,5% op de vakantietoeslag. Is de ingreep op de vakantietoeslag, gezien het juridisch karakter daarvan – de vakantietoeslag is immers een onderdeel van de bestaande salariëring – niet verdergaand dan de ingreep op een nog in de toekomst vast te stellen prijscompensatie? Zou het daarom niet wenselijker geweest zijn, mede gezien het geringe kortingspercentage voor de vakantietoeslag, dat voor een 2,5% korting op de vergoeding voor gestegen prijzen zou zijn gekozen? De drie overwegingen voor de keuze van het kabinet, n.l. het laten bestaan van iets meer prijscompensatie in de eerste helft van 1981, de geleidelijkheid en het voorkomen van uitstraling bij het minimumniveau, kwamen deze leden als zwak voor.

Betekenen de maatregelen ten aanzien van de vakantietoeslag feitelijk dat niemand een vakantietoeslag zal hebben die beneden de 7,5% ligt of dat niemand een vakantietoeslag zal hebben beneden het niveau van 7,5% van het minimumloon?

Wil de Regering, vroegen deze leden vervolgens, op dezelfde wijze als onder de huidige maatregel voorzien in de verschillen tussen (collectieve) arbeidsovereenkomsten wat betreft de bepalingen inzake de prijscompensatie? Hebben die verschillen onder de huidige loonmaatregel problemen gegeven in de praktijk

Hoeveel c.a.o.'s, vroegen deze leden, zijn er inmiddels voor 1981 afgesloten? Om hoeveel werknemers gaat het? Wat is voor hen de gemiddelde loonsomstijging? Wat is voor hen het gemiddelde (selectieve) initiële? Dezelfde vragen stelden zij ten aanzien van de overeengekomen principe-akkoorden. Voor hoeveel werknemers is nog geen akkoord of principe-overeenkomst afgesloten? Om welk percentage van het totaal gaat het?

Heeft het kabinet kennisgenomen van het voornemen van de Voedingsbond FNV om de koopkracht tot het modale niveau te handhaven en dit voornemen gestand te doen met een initiële looneis van 3 á 4%? Wat doet het kabinet indien c.a.o.'s op deze basis worden overeengekomen? Op zich zelf juichten deze leden het toe dat de Regering zo min mogelijk wil ingrijpen in de reeds afgesloten contracten en dat zij bij het afsluiten van nieuwe c.a.o.'s aan de sociale partners zoveel mogelijk vrijheid wil laten. Maar leidt de nu aangekondigde z.g. partiële loonmaatregel er in het voorbeeld van de Voedingsbond FNV niet toe dat er op een later tijdstip opnieuw moet worden ingegrepen indien de betrokken werkgevers de druk niet kunnen weerstaan? En zou dit tot niet grote problemen in bedrijfstakken en ondernemingen op een later tijdstip leiden, inclusief arbeidsonrust en polarisatie van arbeidsverhoudingen? Zou het tegen die achtergrond niet wenselijker zijn omeen kostenafdekkende loonmaatregel te nemen? Een dergelijke maatregel kan dan de reeds afgesloten contracten onaangestaan laten – afgezien van de prijscompensatie en de vakantietoeslag – en voor de nog af te sluiten contracten het maximaal toegestane niveau van loonsomstijging aangeven. In het voorgestelde wetsontwerp tot bekostiging van de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector (16 505) doet de Regering toch niets anders, zo vroegen deze leden zich af.

De leden van de D'66-fractie herinnerden eraan dat zij bij de vorige wijziging van de Wet op de loonvorming (16 064) reeds voor het invoeren van de mogelijkheid van differentiatie in te treffen maatregelen hadden gepleit. Het ging hun er daarbij niet alleen om differentiatie naar loonniveau te kunnen relaiseren, maar bij voorbeeld ook om groepen met bepaalde achterstanden en zwaar en onaangenaam werk relatief beter te kunnen belonen. Zij betreurden dat door het aannemen van een desbetreffend amendement deze mogelijkheid niet in de wet werd opgenomen. Dat dit alsnog geschiedt, achten zij aanvaardbaar, mede om te kunnen bereiken dat een eventuele maatregel, gegeven de verschillen in systematiek van de verschillende arbeidsovereenkomsten, zo billijk mogelijk kan worden toegepast voor de betrokken werknemers.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen naar de precieze reden waarom de matiging langs zo'n vrij ingewikkelde weg, namelijk ook via de kortingen op de vakantie-uitkering, waarvoor een specifieke wetswijziging nodig is, tot stand moest komen. Indien het de bedoeling was om bestedingen in het buitenland tegen te gaan (kapitaalexport), dan zou een grotere verlaging van die uitkering meer voor de hand hebben gelegen. Of moet deze aftopping worden gezien als de zoveelste vorm van nivellering? Wanneer komt aan dat nivelleren eens een einde, zo vroegen zij. Worden daardoor niet vele initiatieven gedood en de prikkel om nog iets extra's te presteren weggenomen?

Voorts vroegen deze leden of niet het gevaar dreigt dat de onderhandelingspartners vanwege het niet sluitend zijn van de aangekondigde (partiële)

loonmaatregel in andere componenten compensatie zullen zoeken. Welke verwachtingen heeft het kabinet ter zake en op welke vaste gronden zijn die gebaseerd? Met name vroegen zij of de Regering bereid is om ook een voltooiing van de loonmaatregel te bevorderen, zodra blijkt dat betrokken partijen over de door de Regering getrokken schreef gaan. Zo niet, dan zou van een huns inziens laakbare houding moeten worden gesproken.

De leden van de P.P.R.-fractie begrepen niet waarom aan artikel 1 slechts een tijdelijke werking wordt gegeven. Betekent dit dat de Minister uitsluit dat na 1981 maatregelen zullen worden genomen in de sfeer van de prijscompensatie of in die van de vakantietoeslag? Dat kan niet het geval zijn. Wat is hier dan wel de diepere betekenis van, zo vroegen deze leden.

De leden van de C.P.N.-fractie waren van mening dat het onderhavige wetsontwerp meer inhoudt dan een looningreep. De Minister krijgt immers, als het wetsontwerp wordt aangenomen, de bevoegdheid voor verschillende categorieën van werknemers verschillende regelen te stellen. Herstelt de Regering hiermede niet de situatie zoals die in het oorspronkelijke artikel 8 van de Wet op de loonvorming was neergelegd en die de Regering het recht gaf in afzonderlijke c.a.o.'s in te grijpen? Ligt het in de bedoeling van de Minister om deze bevoegdheid te gebruiken daar waar in c.a.o.'s de loonmaatregel ongedaan wordt gemaakt door zogenaamde extra grote initiële verhogingen?

Het lid van de G.P.V.-fractie had zich erover verbaasd, dat de bewindslieden nu voorstellen de oude tekst van wetsontwerp 16 064, zoals die eruit zag voor de aanneming van het amendement-De Korte (nr. 13), in te voeren. De bewindslieden nemen aan dat geen overwegende bezwaren tegen deze ruime delegatiebevoegdheid zullen bestaan. Op welke grond berust dit? Vorig jaar bleken deze bezwaren wel te bestaan. In welk opzicht is de situatie sinds vorig jaar gewijzigd dat aangenomen wordt dat er nu geen bezwaren zouden zijn tegen deze bevoegdheid?

Is, vroeg dit lid voorts, het netto-effect van de voorgestelde aftopping en maximering van de vakantietoeslag, waarvoor de genoemde bepaling in het leven wordt geroepen, wel van een zodanige omvang dat een dergelijke zeer ruime delegatiebevoegdheid gerechtvaardigd zou zijn? Dit lid zou de voorkeur geven aan één minder ruim geformuleerd artikel omdat hij van mening is dat een algemene korting van één of enkele procenten van de vakantietoeslag een meer adequate methode van inkomensmatiging zou zijn dan de thans voorgestelde combinatie van beperking van de prijscompensatie en de zeer geringe korting van de vakantietoeslag.

Bijzondere groepen

De leden van de P.v.d.A.-fractie zeiden benieuwd te zijn naar de wijze van doorvoering van de voorgenomen maatregelen voor het overheidspersoneel. Kan de materiële inhoud van de aangekondigde circulaire reeds worden medegedeeld, zo vroegen zij.

Deze leden vroegen zich voorts af waar het aangekondigde spoedontwerp tot wijziging van de Prijzenwet blijft, dat bedoeld is om het gat te dichten dat door rechterlijke uitspraken geslagen is in het toch al onvoldoende instrumentarium voor de beheersing van de inkomens van vrije beroepsbeoefenaars.

Ook de leden van de C.D.A.-fractie wilden weten wanneer deze aangekondigde wijziging van de Prijzenwet valt te verwachten. In dit licht begrepen deze leden nog steeds niet waarom de Regering de aanpak van de topsalarissen van politici en hogere ambtenaren over zulk een lange termijn wenst uit te smeren.

De leden van de S.G.P.-fractie zouden graag een nadere uiteenzetting ontvangen over de tariefstelling van de vrije beroepen. Met name de specialisten en de notarissen hebben, naar hun mening overigens terecht, met goed gevolg bezwaar gemaakt tegen het oneigenlijk gebruik van de Prijzenwet. Hiermede wilden deze leden niet beweren dat de vrije beroepen waar vrijgelaten moeten worden. Trouwens, zagen zij het goed dat de meeste daarom reeds, hun omstandigheden in aanmerking genomen, behoorlijk in de pas lopen? Hoe moet in dit kader het resultaat van het overleg met de specialistenvereniging worden gezien? De resultaten van dit overleg wijken sterk af van de aanvankelijke wegwerking in 2 jaar van het zogenaamde restinkomen.

Koopkrachtontwikkeling

De leden van de C.D.A.-fractie stelden dat de verdeling van de matiging duidelijk verbeterd is, maar zij behielden enige aarzeling of zowel bij de echte minima als bij de hogere inkomens niet enige bijstelling geboden zou zijn. Welke wegen zouden open staan, zo wilden zij weten, als men de echte minima minder in koopkracht zou willen laten dalen dan nu voorgenomen?

Deze leden erkenden overigens dat, hoe nauwkeurig inkomensbeleid ook gevoerd zou worden, daarmee nog geen zicht wordt geboden op het al of niet samenlopen van arbeid en inkomen per economische eenheid. Een vraagstuk dat steeds knellender op onze samenleving af zal komen gezien het vooruitzicht van een toename van de beroepsbevolking zonder groei van de werkgelegenheid.

Deze leden zouden graag een overzicht ontvangen van de voor 1981 verwachte inkomensontwikkeling van verschillende categorieën van inkomens van zelfstandigen (agrarisch en niet-agrarisch), werknemers, ambtenaren, trendvolgers en vrije beroepsbeoefenaars (in guldens).

Ten slotte merkten deze leden op dat naar de mening van het CNV de beoogde loonkostenmatiging tot 5,5 pct., gezien ook de enigszins meevallende prijsindex, zou kunnen worden bereikt zonder de voorgenomen korting op de vakantietoeslag. Deze leden zouden in dit stadium van de beraadslagingen op de hoogte gesteld willen worden welke gevolgen het zou hebben als de redenering van de sociale partners zou worden gevolgd, namelijk afzien van de 0,5%-korting op de vakantietoeslag, verhoging van de voorgenomen prijscompensatiemaatregel (in verschillende variabelen) en een aftopping van de vakantietoeslag op f 5 000 ten behoeve van een betere inkomensverdeling. Welke gevolgen zou dat hebben voor de minima, de daarbij gesignaleerde uitstralingseffecten en voor de inhoud van de voorgenomen uitschuifoperatie?

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen naar de voor 1981 voorziene koopkrachtontwikkeling (inclusief de effecten van nog door te voeren Bestekkortingen) voor de werknemers in de bedrijven, in overheidsdienst en in de gesubsidieerde sector, naar de categorieën ongehuwd, gehuwd zonder kinderen en gehuwd met twee kinderen en naar de inkomensniveaus van minimum, modaal, 1½ x modaal, 2 x modaal en 4 x modaal.

Wat wordt de inkomensontwikkeling voor de zelfstandigen in midden- en kleinbedrijf indien die vergeleken wordt met bovengenoemde groepen van werknemers? Een speciale groep onder de zelfstandigen zal nog extra na-deel ondervinden als gevolg van de verhogingen van de accijnzen met f 225 mln. Welke compenserende maatregelen houdt het kabinet voor hen gereed?

Het kabinet wil, vervolgd deze leden, uit inkomenspolitieke overwegingen de kinderbijslag voor het eerste en tweede kind verhogen met respectievelijk f 60 en f 12. De extra kosten van deze maatregel bedragen f 150 mln. Zit in deze maatregel niet een grote «overpay», omdat ook veel gezinnen hiervan profiteren waarvoor een en ander minder nodig is? Ware het niet beter geweest een dergelijke maatregel toe te spitsen op de gezinnen op minimumniveau? Wat zou de maatregel dan globaal kosten?

Hoewel ook de leden van de S.G.P.-fractie oog hadden voor de grote wenselijkheid de koopkracht van de laagstbetaalden zo enigszins mogelijk te handhaven, hadden zij er begrip voor dat de problemen om een nationale oplossing vragen in verantwoordelijkheid voor elkaar, en door solidariteit naar draagkracht. Kan de Regering het financiële plaatje (in guldens) geven van de 5 inkomensgroepen waarin per facet alle tot nu toe bekende voorgenomen maatregelen zijn verwerkt, zowel in de sfeer van de belastingen als in de sfeer van de lonen en inkomensstrekkers? Uiteraard was hun verzoek naar het integrale plaatje mede ingegeven door het feit dat elke maatregel op zich gerechtvaardigd kan zijn, doch dat wellicht de gecombineerde effecten ongewild ongerechtvaardigde effecten zouden kunnen hebben. Vanzelfsprekend zouden in de betrokken gevallen ook de voorstellen met betrekking tot de bejaarden- en invalidenaftrek begrepen moeten worden.

Werkgelegenheid

a. Algemeen

Aansluitend aan hun eerder hierover gemaakte opmerkingen wezen de leden van de C.D.A.-fractie erop dat de Regering in haar brieven aan de Stichting van de Arbeid en aan de Kamer heeft aangegeven hoe harerzijds een bijdrage geleverd kan worden aan de strijd tegen de groeiende werkloosheid. In dit stadium van de beraadslagingen wilden zij de Regering nog eens uitnodigen aan te geven hoe zowel het globale beleid, de inkomensmatiging en de overige voorstellen een concrete bijdrage leveren in de strijd tegen de oplopende werkloosheid, waaronder uiteraard tevens begrepen het behoud van arbeidsplaatsen. Welk instrumentarium denkt de Regering op korte termijn en op wat langere termijn in te zetten, wat verwacht zij van de sociale partners en van het overleg in de bedrijfstakken, ondernemingen en instellingen? Zeker ook in die sectoren waar de Regering een grotere invloed heeft, zoals de bouw en de gehele kwartaire sector.

Deze leden herinnerden eraan dat zij bij de algemene politieke beschouwingen de nodige bouwstenen daartoe hadden aangedragen. Is er, zo wilden zij weten, al iets concreets te melden over het werkgelegenheidsfonds, over de besteding van de extra middelen en concrete aanwending van de aardgasbaten, zulks ook in de komende perioden? Is in het overleg met de sociale partners de mogelijkheid van enige inhouding van de prijscompensatie overwogen ten behoeve van een werkgelegenheidsfonds? Wat zou bij voorbeeld 0,1% van alle werknemers, ambtenaren en trendvolgers kunnen betekenen?

Deze leden waren voorts in het bijzonder geïnteresseerd naar de regionale doorwerking van de maatregelen en plannen ter bevordering van de werkgelegenheid. Ook was hun zorg of bepaalde achterop rakende sectoren zoals textiel en confectie wel voldoende aandacht zouden krijgen. Deze leden zeiden daarom bij de openbare behandeling van dit wetsontwerp uitvoerig met de Regering van gedachten te willen wisselen over een actieplan werkgelegenheid, gericht zowel op bouw als industrie als dienstverlening. Dat daarbij een ruime plaats gegeven moest worden aan de problematiek van de jongere mensen was voor hen vanzelfsprekend.

Overigens waren deze leden van oordeel dat een werkelijke oplossing alleen bereikt kan worden indien de hoeveelheid voorhanden arbeidsplaatsen beter verdeeld zou worden met de daarmee samenhangende inkomensgevolgen. Zou het, zo vroegen zij zich af, niet langzaam aan tijd worden om nieuwe toetreders op de arbeidsmarkt te leren leven met kortere arbeidstijden en lagere inkomens? En, herhaalden zij, moet niet veel meer gezocht worden naar een meer pluriform arbeidsaanbod, ook in deeltijdarbeid?

Overigens zouden deze leden een inzicht op prijs stellen wat de feitelijke werkgelegenheidsgevolgen zijn geweest van de maatregelen uit 1976 in de daarna volgende jaren.

De leden van de V.V.D.-fractie informeerden naar de aanwending van het bedrag f 200 mln. op kasbasis dat door vergroting van het financieringsstekort is vrijgemaakt. In de brief van 19 november zegt de Regering dat de gedachten daarbij uitgaan naar de woningbouw, het regionale beleid en het arbeidsvoorzieningenbeleid. Hoe is de precieze verdeling in dezen? En hoeveel van de eerste tranche van de extra aardgasbaten (1,3 mld.) zal worden aangewend voor gerichte exportstimulering? Waaruit bestaat deze gerichte stimulering?

De leden van de S.G.P.-fractie hadden weinig moeite met de stelling dat behoud en bevordering van werkgelegenheid prioriteit heeft. De ontwikkeling van de werkloosheid tot 294 000 in november jl. dwingt daartoe. Hangt de toename van de werkloosheid in de bouw wellicht samen met de voornemens tot beperking van de aftrek van de hypotheekrente, vroegen zij zich af. Hangt het ook samen met het teruglopen van de investeringen en de onduidelijkheid die ten aanzien van de vooruitzichten voor het bedrijfsleven bestaat? Deze leden zeiden dat het beleid een warrige en welhaast onsamenhangende indruk maakt. Of moet dat alles worden gezien als de achterkant van het borduurwerk? Mag dan de leden van de Kamer ook eens een blik gegund worden op dat borduurwerk zelf? Zij ontvingen gaarne ter zake een duidelijk beeld, met name ook wat betreft de aangekondigde voornemens met betrekking tot het bedrijfsleven: de Hofstra-vervangende fiscale maatregelen, de fiscale maatregelen ten behoeve van de versterking van de eigenvermogenspositie, de participatiekredieten. In dat verband stelden zij ook de vraag wat de Regering in petto heeft voor het niet in BV-vorm uitgeoefende bedrijf (eenmanszaak, vennootschap onder firma).

b. werkgelegenheidsoverleg

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren bijzonder teleurgesteld over vorm en inhoud van de Regeringsvoorstellen inzake de «verplichting» van werkgevers en werknemers tot «overleg» over de werkgelegenheid in ondernemingen en bedrijfstakken. In feite kan niet van een verplichting worden gesproken, hetgeen de Raad van State terecht tot de vermaning brengt dat voor het alleen maar uitspreken van wenselijkheden niet het instrument van de wet dient te worden gebruikt. Dat bezwaar wordt naar het oordeel van deze leden nog versterkt door het feit dat deze ministeriële wens alleen maar betrekking heeft op eventueel werkgelegenheidsoverleg op c.a.o.-niveau. Aangezien het merendeel der werknemers onder bedrijfstak-c.a.o.'s valt, waarbij de contractpartner aan werkgeverskant niet eens de bevoegdheid heeft om afspraken over bijvoorbeeld investeringen en aantallen arbeidsplaatsen te maken, die de ondernemingen binden, betekent dit dat de Regering de werknemers bovendien een doolie mus toewent. Van stimulering van werkgelegenheidsoverleg op het niveau waar beslissingen vallen over arbeidsplaatsen en arbeidsmarktgedrag van ondernemingen is in het geheel geen sprake. Daar komt dan naar het oordeel van de leden nog bij dat ook het woord overleg tussen aanhalingstekens moet worden geplaatst, gezien het ontbreken van verplichtingen ten aanzien van aan de werknemers te verstrekken gegevens en ten aanzien van de desgevraagd te bespreken onderwerpen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie kwamen op grond van het bovenstaande tot de conclusie de Regering te moeten vragen artikel 2 van het wetsontwerp te laten vervallen. Aanneming door de Kamer van het initiatief-wetsontwerp-Van der Doef, al dan niet geamendeerd, verdient huns inziens verre de voorkeur.

De leden van de C.D.A.-fractie betuigden er in beginsel hun instemming mee dat de Regering naast de aangekondigde inkomensmatiging overleg ondersteunende wetgeving heeft ingediend. Niettemin behielden zij een aantal vragen en kanttekeningen.

Eerstens was het hen opgevallen dat de Minister een nauwe koppeling legt tussen matiging en werkgelegenheidsoverleg, alsof de rechtstitel voor overleg over werkgelegenheid uitsluitend te vinden is in inkomensmatiging. Deze leden achtten dat geen winstpunt in sociaal-economisch denken. De vraagstukken van arbeid, arbeidsmarkt, arbeidsomstandigheden en sociale zekerheid zijn immers zo insnijdend en ook voor de komende generatie van betekenis, dat overleg daarover voor de hand ligt, ongeacht of er in bepaalde jaren gematigd dient te worden.

Voorts begrepen deze leden niet geheel en al dat nu een dergelijke wettelijke voorziening wordt voorgesteld, terwijl de sociale partners het overleg over werkgelegenheid en arbeidsmarkt hebben voortgezet, zulks in tegenstelling tot vorig jaar. Bovendien constateerden zij met genoegen dat ook de werkgeversorganisaties met een nota en voorstellen over deze materie zijn gekomen. Daarom waren deze leden echter wel enigermate verwonderd over de reactie van een aantal werkgeversorganisaties op dit regeringsvoorstel. Daaruit kregen zij de indruk dat een overlegverplichting de bereidheid van deze organisaties tot overleg zou doen afnemen. Deze redenering konden de hier aan het woord zijnde leden niet helemaal begrijpen. De problematiek is immers zo immens dat elke werkgever een overleg daarover toch op prijs zal stellen, ongeacht of zulk beraad al dan niet wettelijk is voorgeschreven? Mocht een enkele werkgever nog niet tot dat inzicht zijn gekomen, dan kan een bescheiden wetsverplichting hem daartoe brengen, aldus deze leden.

Overigens herinnerden deze leden eraan dat zij zich meermalen voor sectoroverleg hebben uitgesproken met de daarbij behorende wettelijke voorzieningen. Hun probleem met het voorstel van de Regering ligt dan ook meer in de nauwe koppeling met de werkingssfeer van de collectieve arbeidsovereenkomsten. Zulks kan leiden tot onevenwichtigheden tussen bedrijven, sectoren en regio's en zou de positie van de ondernemingsraad op dit vlak kunnen ondermijnen. Deze leden zouden de Regering nog eens uitdrukkelijk willen uitnodigen aan te geven hoe zij zich voorstelt dat de door haar voorgestelde bepaling zowel inhoudelijk als procedureel uitwerkt bij grote collectieve arbeidsovereenkomsten die een divers gebied bestrijken (bij voorbeeld metaal- en elektrotechnische industrie) zowel regionaal als technisch als innovierend. Als een dergelijke c.a.o., zoals meestal het geval is, alleen een bepaalde categorie van werknemers bestrijkt, betekent dat dan ook dat het werkgelegenheidsoverleg zich tot die groep van werknemers dient te beperken?

Van nog groter belang achtten deze leden de dreigende ondermijning van het ondernemingsgewijze overleg, immers daar waar sprake is van een ondernemings-c.a.o. is kennelijk automatisch de ondernemingsraad geen overlegpartij inzake werkgelegenheid en wat daarmee samenhangt, terwijl in bedrijfstakssituaties de nadruk komt te liggen op de bedrijfstak. Is daar geen rol voor de ondernemingsraad weggelegd?

Zou het niet logischer zijn, besloten deze leden, als de opzet van overleg over werkgelegenheid, arbeidsmarkt, arbeidsomstandigheden enz. een meer pluriform karakter zou krijgen dan via de (toevallige) c.a.o.-grenzen wordt aangegeven? Men denke alleen al aan het door de Regering en deze leden ondersteunde beleid naar meer regionale organisatie en verantwoordelijkheden voor het gebeuren op de arbeidsmarkt en de daarmee corresponderende sociale zekerheid.

De leden van de V.V.D.-fractie zeiden niet geringe moeite te hebben met de voorgestelde «principe-wetgeving», die werkgelegenheidsoverleg verplicht wil stellen. Zij voelden een en ander als nogal bedillerig en (voorlopig) als onnodig.

Hebben de bewindslieden wel voldoende kennis genomen van de voorbereidingen binnen de Stichting van de Arbeid om enerzijds een aanbeveling te richten aan c.a.o.-partners voor overleg over de werkgelegenheid en anderzijds binnen de Stichting van de Arbeid een overleg op gang te brengen

over arbeidsduur, arbeidsmarkt en (CNV-)werkgelegenheidsfonds? Door-
kruist het kabinet met haar «principe-wetgeving» dan ook niet een vrijwillig
tot stand komend overleg dat zich in vrijheid en verantwoordelijkheid ont-
wikkelt? Dit te meer daar een deel van de vakbeweging (CNV en RMHP) en
de Raad van Centrale Ondernemingsorganisaties dit als zodanig ervaren
blijkens hun uitlatingen. Waarom wil het kabinet niet net als bij het arbeids-
voorwaardenoverleg eerst de koninklijke weg van vrijwilligheid en overleg
uitproberen? Zeker waar dat op de aangewezen punten, gezien de voorbe-
reidingen in de Stichting van de Arbeid, veel meer resultaat belooft. Het kabi-
net kan toch immers altijd nog, als de vrijwilligheid het ook hier onverhoopt
zou laten afweten, tot de voorgestelde «principe-wetgeving» besluiten, vroe-
gen deze leden indringend aan de bewindslieden.

Bovendien hoeft, aldus deze leden, de loonmaatregel toch niet noodzake-
lijkerwijs tegelijkertijd in stelling gebracht te worden met het gewenste
werkgelegenheidsoverleg. Is het in dit verband waar dat de Minister van So-
ciale Zaken tijdens de derde ronde van het arbeidsvoorwaardenoverleg
gesteld heeft, dat hij beide zaken inhoudelijk los van elkaar wenste te zien?

De leden van de fractie van D'66 gingen er, evenals de Regering, vanuit
dat er speciaal in een periode met minder gunstige economische perspectie-
ven een groeiende noodzaak bestaat tot werkgelegenheidsoverleg tussen de
werkgeversorganisaties en de werknemersorganisaties op bedrijfstaksnive-
au. Zeker als ten behoeve van de bestrijding van werkloosheid een loon-
sommatiging nodig wordt gevonden, behoort op een herkenbare wijze het
verband tussen deze matiging en het arbeidsplaatsenbeleid – zowel de
kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten daarvan – tot uitdrukking ge-
bracht te worden. Hiervoor moeten een bepaald soort arbeidsplaatsenover-
eenkomsten worden afgesloten tussen de vakbeweging en de werkgevers-
organisaties, waarin een in de bedrijfstak te volgen werkgelegenheidsstra-
tegie wordt afgesproken, bij voorbeeld ten aanzien van arbeidstijdverkort-
ing, deeltijdarbeid, arbeidsplaatsenverbetering en werkgelegenheidsinves-
tering. Zulke bedrijfstaksafspraken zullen echter in het algemeen geen
concrete vertaling op ondernemingsniveau kunnen inhouden en zullen te-
vens geen verstarring in het ondernemingsbeleid op dit terrein mogen ver-
oorzaken. Deze leden hadden op grond van het voorgaande op zich zelf wei-
nig moeite met de bepalingen uit het wetsontwerp ten aanzien van het werk-
gelegenheidsoverleg op bedrijfstaksniveau. Wel hadden zij wat de uitwer-
king betreft nog een tweetal vragen:

- Kan het bedoelde overleg alleen gevraagd worden door *alle* werkge-
vers- of werknemersorganisaties gezamenlijk of kan ook een *deel* van de
werkgevers- of werknemersorganisaties zo'n overleg vragen?
- Achten de bewindslieden geen nadere regels gewenst wie aan het be-
doelde bedrijfstaksoverleg mag deelnemen, nu het in de praktijk voorkomt
dat niet iedere representatieve werkgevers- of werknemersorganisatie auto-
matisch tot het c.a.o.-overleg wordt toegelaten (zoals bij voorbeeld blijkt in
de metaalindustrie ten aanzien van de Contactgroep van Werkgevers in de
Metaalindustrie)?

Deze leden hadden een belangrijk onderdeel in het wetsontwerp gemist.
De memorie van toelichting constateert dat concretisering van de resultaten
van het overleg op bedrijfstaksniveau uiteraard op ondernemingsniveau zal
plaatsvinden en dat in dat kader de ondernemingsraad een belangrijke func-
tie zal kunnen vervullen. Als dat zo is, zo betoogden deze leden, dan ligt het
voor de hand in het wetsontwerp bepalingen op te nemen over het overleg
hierover op ondernemingsniveau en de bevoegdlieden van de onderne-
mingsraad daarbij. Rekening houdend met eventuele afspraken op bedrijfs-
taksniveau, dienen de ondernemers en de ondernemingsraden, op grond
van de afweging van de bestaande verhoudingen en mogelijkheden voor de
afzonderlijke ondernemingen, aparte werkgelegenheidsplannen op te stel-
len. Volgens een wettelijke regeling zou de verplichting voor de ondernemer

in het leven geroepen kunnen worden om, wanneer de ondernemingsraad dit verzoekt, een werkgelegenheidsplan op te stellen dat vervolgens onderworpen is aan het instemmingsrecht van de ondernemingsraad. Zijn de bewindslieden bereid hiertoe een aanvulling op het wetsontwerp in te dienen?

De leden van de S.G.P.-fractie hadden ten aanzien van de voorlopige voorziening tot het plegen van overleg in ieder geval meer waardering voor de formulering van dit wetsontwerp dan die in het voorstel van het lid Van der Doef. In dat laatste voorstel wordt de ondernemingsraad feitelijk buiten spel gezet, hetgeen hun, gegeven het feit van het bestaan van deze raden, onjuist voorkwam. Desondanks hadden zij toch ook aanvankelijk bezwaren tegen dit onderdeel van dit wetsontwerp. Immers, het is duidelijk dat reeds vele c.a.o.'s bepalingen omtrent het overleg over werkgelegenheidsaspecten bevatten. Kan een overzicht worden gegeven van de c.a.o.'s die deze bepaling (nog) niet kennen? In die gevallen leek het voorschrift eigenlijk overbodig.

Wordt ook door deze bepalingen niet in feite toch weer de door de mätiging gecreëerde ruimte gericht bestemd voor bij voorbeeld de aan een groter aantal deeltijdbanen verbonden extra kosten of de aan korter werken verbonden extra kosten?

Deze leden voelden er niet veel voor overleg dwingend voor te schrijven. Is het spreekwoord niet waar dat het met kwaadwillende honden slecht hazen vangen is? Is de bepaling eigenlijk ook niet strijdig met de door de bewindsman beleden overlegstructuur met eigen verantwoordelijkheid? De in de memorie van toelichting gegeven voorbeelden waarover in het werkgelegenheidsoverleg gesproken zou kunnen worden, gaven deze leden in ieder geval de indruk dat de werkelijke en ook door alle partijen nodig geachte verbetering van de rendementen alsdan als sneeuw voor de zon zal verdwijnen. Zagen zij dat verkeerd? En waarom? Overigens kregen zij de indruk dat de bepalingen frustrerend kunnen werken op het ontluikende overleg binnen de Stichting van de Arbeid zoals dat in de brief van de Raad van Centrale Ondernemingsorganisaties van 28 november jl. werd gememoreerd.

De leden van de P.P.R.-fractie vonden het een leemte dat in de memorie van toelichting niet is ingegaan op de mogelijke consequenties van het in dit wetsontwerp beoogde overleg tussen werkgevers- en werknemersorganisaties over vraagstukken met betrekking tot de werkgelegenheid voor het te voeren sectoroverleg (sectornota). Graag vroegen zij de Regering alsnog daarover enkele opmerkingen te maken.

Tevens vonden deze leden dat in de memorie van toelichting weinig is gezegd over de positie van de ondernemingsraad. Slechts éénmaal komt de ondernemingsraad ter sprake en dan nog in afgeleide betekenis. Deze leden betreurden dit vooral, omdat in de memorie van toelichting een aantal aspecten van de werkgelegenheid wordt opgenoemd waarover het overleg tussen werkgevers- en werknemersorganisaties kan plaatsvinden, waarbij de positie van de ondernemingsraad rechtstreeks in het geding is. Deze leden dachten hierbij aan artikel 27, eerste lid, onderdelen c, e, g, en 1, artikel 28, eerste en derde lid en artikel 31 b, eerste lid van de Wet op de ondernemingsraden. Zij verzochten de Regering nader in te gaan op de relatie tussen het overleg over de werkgelegenheid en de positie van de ondernemingsraad daarbij. Artikel 27, derde lid, van de Wet op de ondernemingsraden kan daarbij eveneens van betekenis zijn.

Deze leden vonden voorts dat slechts zeer zijdelings was ingegaan op de opmerkingen van de Raad van State over de informatieverschaffing van de zijde van de werkgevers c.q. hun organisaties. Kan ook hier niet een relatie worden gelegd met de Wet op de ondernemingsraden, en wel in die zin dat de werkgevers (c.q. hun organisaties) verplicht zijn desgevraagd informatie te verschaffen omtrent de verwachtingen ten aanzien van de werkzaamheden en de resultaten van de onderneming of bedrijfstak in het komende tijdvak, in het bijzonder met betrekking tot de werkgelegenheid in de onderneming of bedrijfstak (Wet op de ondernemingsraden, artikel 31a, vijfde lid)?

Zonder informatieverschaffing (vooraf en schriftelijk) lijkt het voorgestane overleg tamelijk zinloos. Deze leden hadden dus ook niet begrepen waarom de Minister zo afhoudend had gereageerd op de suggestie van de Raad van State en enkel en alleen had verwezen naar de komende SER-adviesaanvraag. Gaarne verzochten deze leden de Minister hier nader op in te gaan.

De leden van de P.P.R.-fractie toonden zich ten slotte voorstanders van wijziging van zowel de beweegreden als van artikel 2, eerste en tweede lid, en wel in die zin dat steeds voor «werkgelegenheid» komt te staan: omvang en kwaliteit. Met een dergelijk nadere aanduiding van het onderwerp van overleg zou beter worden aangesloten op hetgeen in de memorie van toelichting is gezegd over de inhoudelijke kant van het overleg. Wat is hierop de reactie van de Minister?

Naar de mening van de leden van de C.P.N.-fractie moet de voorgestelde overlegverplichting de schijn ophouden dat de voorgenomen loonmaatregel gepaard gaat met maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid. Is de Minister echter niet van mening dat een overlegplicht bestaat, en dan over zaken als investeringen, orderpositie, aanwending van gemaakte winst, en dergelijke? Wat is de mening van de Minister hierover en in hoeverre denkt hij de werknemers invloed te kunnen laten uitoefenen op de gang van zaken in een bedrijf door middel van de overlegplicht?

Het lid van de G.P.V.-fractie had er waardering voor dat de verplichting tot werkgelegenheidsoverleg, die door de bewindslieden wordt voorgesteld, voor beide partners geldt. Desalniettemin had dit lid wel enige vragen over de voorgestelde bepalingen.

In de eerste plaats rees bij hem de vraag of dergelijke bepalingen wel passen in de Wet op de loonvorming. Daarin gaat het toch voornamelijk om de totstandkoming van arbeidsvoorwaarden in engere zin?

In de tweede plaats spreekt het ontwerp alleen over overleg op centraal niveau. Afgezien van het feit dat er op dat niveau al verschillende overlegkaders zijn, zou dit lid een voorkeur hebben voor een breed overlegkader op bedrijfstaksniveau.

Dit lid was voorts van mening dat de Minister erg licht tilt aan het bezwaar dat de rechter opnieuw gemengd kan worden in de hieruit voortkomende potentiële conflicten, waarbij hij weinig houvast heeft aan de wetgever of de jurisprudentie. Is het bovendien niet zo dat overleg pas zin heeft als beide partijen werkelijk behoefte hebben aan overleg en met positieve bedoelingen daaraan beginnen? Als een dergelijke instelling er niet is, zal het overleg op grond van de thans voorgestelde bepalingen toch ook weinig effect hebben? Zouden dan niet zeer gedetailleerde voorschriften nodig zijn? Dit lid zou zo'n ontwikkeling echter niet toejuichen. Als de positieve instelling er wel is, zal toch weinig behoefte bestaan aan een wettelijke verplichting? Hooguit zouden naar zijn oordeel enige procedurebepalingen van regelend recht gewenst kunnen zijn.

Overige onderwerpen

De leden van de C.D.A.-fractie zouden graag vernemen welke concrete beleidsvoornemens te verwachten zijn op het terrein van de sociale zekerheid en de minimumjeugdlonen, nu de betreffende adviezen zijn uitgebracht.

De leden van de V.V.D.-fractie merkten op dat het kabinet overeenkomstig eerdere suggesties van hun zijde om tot verdergaande ombuigingen te komen tot extra ombuigingen heeft besloten ter grootte van f 250 mln. Het gaat daarbij om een verfijning van het systeem van eigen bijdrage in het kader van de AWBZ, een verdere reductie van ziekenhuisbedden en een intensivering van het volumebeleid door de invoering van een registratiemogelijkheid, de reïntegratie van arbeidsongeschikten, de toepassing van het begrip passend werk en de invoering van eigen risico door werkgever en/of werknemer in geval van ziekte. Wil de Regering deze posten in detail ook nader toelichten en kwantificeren?

De leden van de S.G.P.-fractie informeerden eveneens naar de voorgenomen uitvoering van de ombuiging van f 820 mln. in de sociale zekerheid. De SER heeft daarover inmiddels zijn advies uitgebracht, overigens sterk verdeeld. Hoe denkt het kabinet deze ombuigingen te realiseren? Kan dat per voorgestelde maatregel worden medegedeeld en wanneer zal het resultaat hiervan kunnen worden verwacht?

De voorzitter van de commissie,
Hermsen

De griffier van de commissie,
Elkerbout